

ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓKÖZPONT

ELEMZÉSEK – 2006/3

1581 Budapest Pf. 15 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58

A tartományi újjáépítési csoportokról

A magyar kormány június 28-án hozott döntést arról, hogy Magyarország – egy tartományi újjáépítési csoport (PRT) átvételével – további szerepet vállal Afganisztánban. A magyar csoport lesz a huszonötödik azóta, hogy az Egyesült Államok – George W. Bush 2002. áprilisi bejelentését követően – 2003 januárjában létrehozta az első PRT-t az afganisztáni Paktia tartománybeli Gardezben. Elemzésünkben a tartományi újjáépítési csoportokkal kapcsolatos legfontosabb információkat gyűjtöttük csokorba.

1. Mik azok a tartományi újjáépítési csoportok?

Az afganisztáni tálib rendszer 2001. novemberi megdöntését követően a tartományi újjáépítési csoportok (Provincial Reconstruction Teams, PRTs) létrejöttét alapvetően az alábbi gyakorlati és szemléleti tényezők ösztönözték:

- azoknak a *pénzügyi és személyi forrásoknak a hiánya*, melyek lehetővé tették volna az Afganisztán egészére kiterjedő, nagyarányú katonai jelenlétet a tálib rendszer megdöntése utáni biztonsági vákuumban;¹
- az a felismerés, hogy a *válságok megoldását* nem a fegyveres harcok megszüntetése, hanem a *„béke megnyerése”* jelenti;
- annak felismerése, hogy a modern válságkezelésben egyre nagyobb szükség van a *civil eszközök alkalmazására*;
- az a felismerés, hogy haderőknek is képeseknek kell lenniük *nem katonai feladatok ellátására*, illetve a *civil szereplők melletti tevékenységre* és a *civil szereplőkkel való fokozott együttműködésre*;²
- annak a felismerése, hogy a *fejlődés és a biztonság egymást feltételezik*, azaz a stabilizációnak és az újjáépítésnek párhuzamosan, nem egymást követően kell folynia.

A PRT-k tehát általános értelemben olyan, katonai és civil személyzetet magukban foglaló egységek, amelyek egyfajta megoldást kínálnak a fenti problémákra. Nem tudni, hogy ebben a formában modellértékűek lesznek-e a válságkezelésben (azaz Afganisztánon kívül is alkalmazható lesz-e ez a koncepció),³ az azonban tény, hogy a legtöbb elemző szerint a PRT-k a válságkezelési gyakorlat élvonalbeli „technológiáját” képviselik, s a bennük szerzett/alkalmazott értékes tudás és tapasztalat a későbbiekben is hasznosul.

Miután az amerikai vezetés felismerte, hogy az afganisztáni újjáépítést akadályozza a nemzetközi katonai jelenlét és a biztonság hiánya, olyan, viszonylag kis létszámú csapatokat terveztek stratégiai-lag fontos helyekre küldeni, amelyekben a kormány különböző minisztériumait, illetve ügynökségeit képviselő civil szakértők és katonák működnek együtt. Elsődleges feladatuk az afgán *központi kormányzat befolyásának kiterjesztése, a biztonságos környezet megteremtése* és ezzel a *humanitárius segítségnyújtás és az újjáépítés elősegítése* volt. A csoportokat eredetileg „Joint Regional Teams”-nek, azaz egyesített regionális csoportoknak nevezték volna, ám ezt az afgán kormány kérésére megváltoztatták annak érdekében, hogy már elnevezésük is kifejezze, mi a csoportok legfőbb feladata.⁴ Az első PRT-eket az amerikaiak Gardezben, Bamianban és Kunduzban hozták létre 2003 elején.

Annak ellenére, hogy a tartományi újjáépítési csoport egy civil és katonai „közös” intézmény, és ez a két komponense (elvileg) azonos fontosságú, a PRT létszámában és összetételében ez – természet-

¹ Michael Schmunk, *Die deutschen Provincial Reconstruction Teams. Ein neues Instrument zum Nation-Building*, SWP-Studie, Berlin, 2005. november, 8. o. Vagy ahogy Lakhdar Brahimi, az ENSZ főtítkárának egykori afganisztáni különleges képviselője megfogalmazta: a PRT-k csak a második legjobb megoldást jelentik az ISAF kibővítése mellett. Lásd: Georg Freiks et al., *Principles and Pragmatism. Civil-Military Action in Afghanistan and Liberia*. Study commissioned by Cordaid, May 2006, 45. o.

² Mark Sedra, *Civil-Military Relations in Afghanistan: The Provincial Reconstruction Team Debate*. In: *Consultation on Strategic Options for Canada in Afghanistan*, 2004. november 9., 1-2. o.
http://www.asiapacificresearch.ca/caprn/afghan_project/m_sedra.pdf

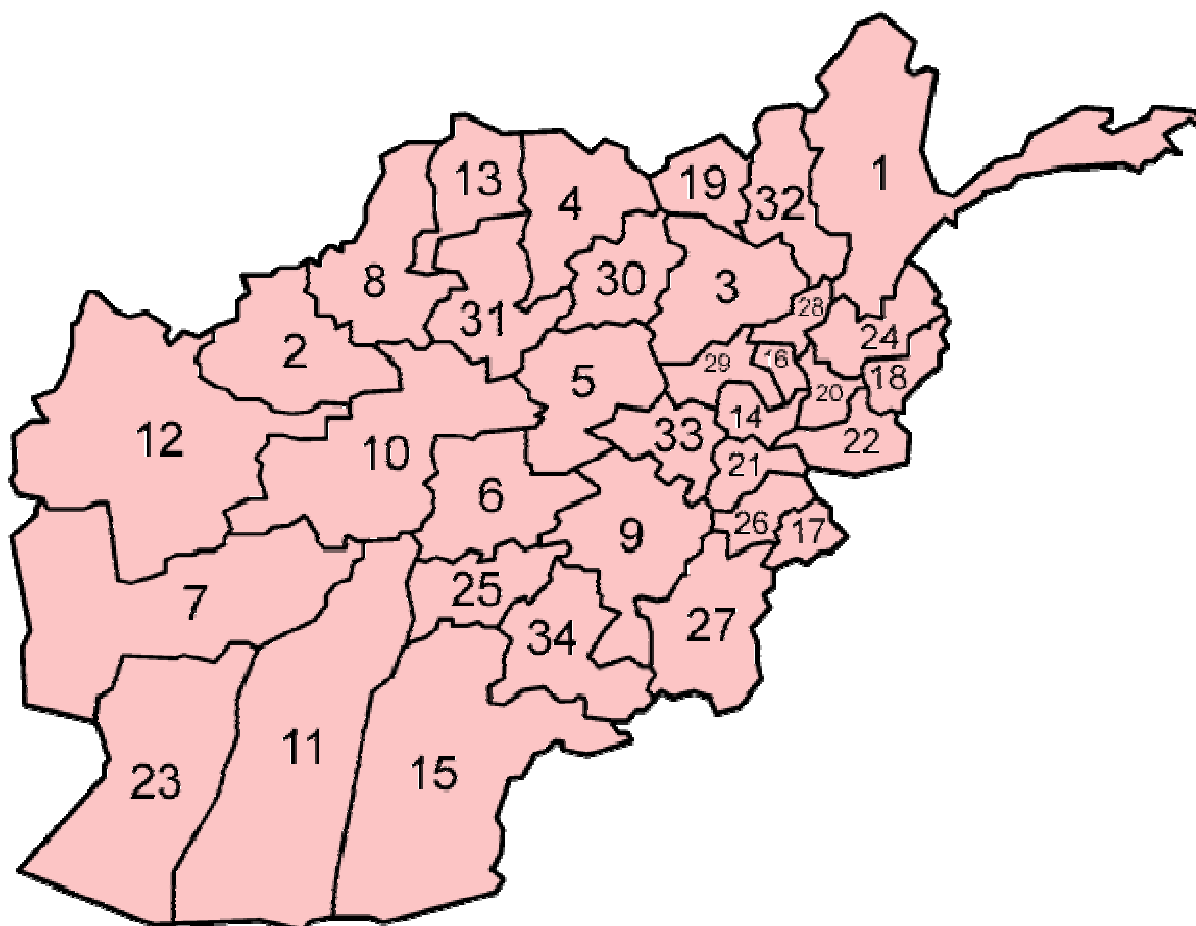
³ L. pl. Michael J. McNerney, *Reconstruction in Afghanistan: Are PRTs a Model or a Muddle?* *Parameters*, 2005-06 tél, 32-46. o.
<http://www.carlisle.army.mil/usawc/Parameters/05winter/mcnerney.pdf>

⁴ Michael J. Dziedzic, Michael K. Seidl, *Provincial Reconstruction Teams and Military Relations with International and Nongovernmental Organisations in Afghanistan*, USIP Special Report 147, 2005. szeptember, 3-4. o.; Sedra, i.m. 4-6. o.

tesen – nem tükröződik. A PRT-k személyzetében ugyanis (legyen szó bármelyik országról) 90-95% a katonák aránya.⁵ Ennek az az egyszerű oka, hogy a PRT-k egyik legfontosabb feladata a biztonság megteremtése és a biztonságos környezet garantálása a nemzetközi és nem kormányzati szervezetek (NGOs), valamint saját állományuk számára.

Ma összesen 25 tartományi újjáépítési csoport működik Afganisztánban,⁶ ebből 13 a NATO ISAF (International Security Assistance Force), 12 pedig az amerikaiak vezette koalíció missziójának (Operation Enduring Freedom, OEF) parancsnoksága alatt. Az utóbbiak formálisan az afgán kormány meghívása alapján tevékenykednek és nincs nemzetközi mandátumuk, az ISAF-hez tartozó PRT-kre viszont ENSZ-felhatalmazás vonatkozik.⁷ A PRT-k nem csak mandátumukban, de koncepciójukban és létszámukban⁸ is eltérők, részben a helyi adottságoknak megfelelően (a biztonsági helyzet közismerten igen eltérő az ország egyes régióiban), részben a PRT-t vezető nemzetek válságkezelő hagyományai és prioritásai következtében, most nem is beszélve arról, hogy 2003 eleje óta igen sok tapasztalattal lettek gazdagabbak a PRT-eket működtető nemzetek, ami szintén hozzájárul a koncepció folyamatos revíziójához. A PRT-knek ugyanis nincsen szabványa. Az amerikai tapasztalatok alapján a „PRT-üzletbe” később beszálló nemzetek mind saját elképzeléseiknek megfelelően alakítottak a koncepciót. Tekintettel a különböző régiók adottságaira és a biztonsági helyzetük közötti jelentős eltérésekre, a szabvány hiányát akár rugalmasságként és alkalmazkodóképességként is értékelhetnénk, azonban ez számos gondot is okozhat a koordinációban. Az egységes felépítés mellett a PRT-k munkájának egységes értékelésére szolgáló mérce sincs, ami bizonyos értelemben nehezíti a munka hatékonyabbá tételét és a tapasztalatok hasznosítását is.

1. sz. ábra: Afganisztán tartományai

⁵ Dziedzic – Seidl, 4. o. és Peter Viggo Jakobsen, *PRTs in Afghanistan: Successful but not Sufficient*, DIIS Report 2005:6, Koppenhága 2005, 11. o.

⁶ Kenneth Katzman, *Afghanistan: Post War Governance, Security and U. S. Policy*, CRS Report for Congress, 2006. április 6., 48. o. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL30588.pdf>

⁷ Jakobsen, i.m. 14. o.

⁸ Ami a létszámot illeti, a britek kb. 70 fővel működtették a maimanai PRT-t, míg a német fennhatóság alatt álló kunduzi PRT-ben 2005. augusztusi állás szerint 350 német és 120 egyéb nemzetiségű (pl. magyar) katona, valamint 10 civil szakértő dolgozott. L. Foreign and Commonwealth Office, *Afghanistan: Paper on PRT Experience*, 2005. január 20., Schmunk i.m. 16. o.

2. sz. ábra: A 2003 januárja és 2006 júliusa között megalakított tartományi újjáépítési csoportok

PRT székhely (tartomány és száma)	Keretnemzet („lead nation”)
International Security Assistance Force (ISAF) PRT-k	
Stage 1 (Észak)	
Feyzabad (Badakhshan – 1)	Németország
Kunduz (Kunduz – 19)	Németország (regionális parancsnokság)
Mazar-i-Sharif (Balkh – 4)	Svédország
Meymaneh (Faryab – 8)	Norvégia
Pol-i-Khumri (Baghlan – 3)	Magyarország (2006 októberétől)
Stage 2 (Nyugat)	
Chaghcharan (Ghowr – 10)	Litvánia
Farah (Farah – 7)	Egyesült Államok
Herat (Herat – 12)	Olaszország (regionális parancsnokság)
Qala-i-Now (Badghis – 2)	Spanyolország
Stage 3 (Dél)	
Kandahar (Kandahar – 15)	Kanada (regionális parancsnokság)
Lashkar Gah (Helmand – 11)	Egyesült Királyság
Qalat (Zabol – 34)	Egyesült Államok
Tarin Kowt (Uruzgan – 6)	Hollandia (2006 augusztusától)
Operation Enduring Freedom (OEF) PRT-k (Kelet)	
Asadabad (Kunar – 18)	Egyesült Államok
Bamian (Bamian – 5)	Új-Zéland
Gardez (Paktia – 26)	Egyesült Államok
Ghazni (Ghazni – 9)	Egyesült Államok
Jalab o-Saraj (Panjsher – 28)	Egyesült Államok
Jalalabad (Nangarhar – 22)	Egyesült Államok
Khost (Khost – 17)	Egyesült Államok
Mehtarlam (Laghman – 20)	Egyesült Államok
Meydan Shahr (Wardak – 33)	Egyesült Államok/Törökország
Nuristan (Nuristan – 24)	Egyesült Államok
Parvan (Parvan – 29)	Egyesült Államok/Dél-Korea
Sharana (Paktika – 27)	Egyesült Államok

2. A tartományi újjáépítési csoportok feladatai

A PRT-konceptió alapja az a gondolat, hogy biztonságunkra napjainkban a legnagyobb fenyegetést nem a hagyományos katonai tényezők jelentik, hanem elsősorban az ún. gyenge vagy működésképtelen államokból kiinduló kockázatok. Működésképtelen államnak azokat az államokat nevezzük, amelyek állami funkcióik egy részét képtelenek ellátni, nem rendelkeznek az ellátásukhoz szükséges eszközök és képességek monopóliumával. A legegyszerűbb ezek közül az, amikor egy állam nem rendelkezik az „erőszak monopóliumával”, azaz területén különböző, nem állami fegyveres alakulatok, milíciák, vagy más államok katonái tevékenykednek. Az afganisztáni PRT-k elsődleges feladata ezért a központi kormányzat befolyásának érvényre juttatása azokban a tartományokban, ahol gyakran (akár egymással is versengő) hadurak, vallási vezetők rendelkeznek jelentős hatalommal. Másik kézenfekvő feladatuk az állami erőszak-monopólium helyreállításának támogatása, ezért a PRT-k segítséget nyújtanak a biztonsági szektor reformjában: több PRT jelentős munkát végez az afgán rendőrség kiképzése terén (pl. a holland PRT is ezek közé tartozik), esetenként hasonlóképpen segítik az afgán hadsereget, szerepet játszanak a milíciák lefegyverzésében, a fegyverek begyűjtésében, a robbanószerkezet megsemmisítésében és támogatást nyújtanak az országban zajló lefegyverzési, leszerelési és újra-beilleszkedési (DDR) folyamathoz. Általában infrastrukturális, újjáépítési projektjeik is ezt a célt szolgálják: elősegítik a rendőrörsök, bírósági épületek, fogdák helyreállítását vagy felépítését, felszerelést biztosítanak a rendőröknek stb. A PRT-knek – normális körülmények között – nem feladatuk a humanitárius segítségnyújtás, és az olyan, kis költséggel járó, azonnali hatású projekteket, mint az iskolák helyreállítása, taneszközök adományozása, a sportlétesítmények helyreállítása, a helyi lakosság megnyerésének céljából hajtják végre.

2005. január 27-én a PRT végrehajtó bizottság (PRT Executive Steering Committee, lásd: lejjebb) elfogadott egy rövid dokumentumot a tartományi újjáépítési csoportok feladatköréről.⁹ Ennek alapján a PRT-k fő feladata, hogy segítsék az afgán kormányt befolyásának kiterjesztésében azzal, hogy segítenek a biztonságos környezet megteremtésében művelési területükön, és hozzájárulnak a biztonsági szektor reformját és az újjáépítést célzó tevékenységekhez. Ezen belül a következő részfeladatokat sorolja fel a dokumentum: a PRT-knek *kapcsolatokat* kell kiépíteniük a kormányzati, törzsi, vallási, katonai, ENSZ- és NGO-vezetőkkel a hozzájuk tartozó tartományokban, a központi kormányzat hatókörének kiterjesztése érdekében; adott esetben segítséget kell nyújtaniuk, illetve közvetíteniük kell a helyi csoportok közötti viták megoldásában. (A központi kormány befolyásának kiterjesztését szolgálja az is, hogy a PRT-kben általában megtalálható az afgán belügyminisztérium egy-egy képviselője is.) Ami a *biztonsági* szektort illeti, a PRT-k segítenek az afgán rendőrség kialakításában; felméri és jelentik az afgán hadseregnek a PRT művelési területén lévő egységeinek képességeit, hasonlóképpen az igazságszolgáltatási rendszer állapotát és működését; nyomon követik és támogatják a nem állami fegyveres csoportok lefegyverzését, tagjaik társadalmi visszailleszkedését. Segítik a kábítószer-termelés visszaszorítására tett lépéseket (ezt azonban csak bizonyos határok között tehetik, az ISAF új művelési terve szerint ugyanis nem vehetnek részt a mákültevények felszámolásában, a feldolgozóüzemek megsemmisítésében, és nem léphetnek fel fegyverrel a kábítószer-termelők ellen).¹⁰ A biztonsági helyzetre vonatkozóan tanáccsal és hírszerzési információkkal látják el a kormányzati és helyi hivatalos személyeket, valamint az újjáépítésben tevékenykedő ügynökségeket, és logisztikai és biztonsági jellegű támogatást biztosítanak a kormány képviselőinek. Az újjáépítési folyamatban azokra a területekre koncentrálnak, amelyekben szakértelmük különleges értékkel bír, különös figyelmet fordítva arra, hogy megteremtsék a megfelelő feltételeket az ENSZ, a fejlesztési szervezetek és az NGO-k számára ahhoz, hogy azok folytathassák fejlesztési és újjáépítési tevékenységüket. Az újjáépítési projekteket az afgán kormány terveivel összhangban kell végrehajtaniuk, segíteniük kell a tartományi fejlesztési tervek kidolgozásában, és lehetővé kell tenniük, hogy civil szakértők a tartomány kevésbé biztonságos részeibe is elutazhassanak. Végül, *tájékoztatják* a helyi lakosságot a saját, illetve a központi kormányzat által végrehajtott tevékenységekről (pl. szórólapokat vagy rendszeresen megjelenő lapokat adnak ki).

A PRT-kkel szemben – különösen az NGO-k részéről – komoly kritika is megfogalmazódott, ennek tapasztalatait azonban már részben hasznosították a PRT-konceptió továbbfejlesztésekor. Ezek a problémák általában a civil és a katonai dimenzió érintkezése mentén alakultak ki. Az amerikai PRT-k például olyan gyors, kis költséggel járó beruházásokat hajtottak végre (pl. iskolák, kórházak építése, kutak fúrása), melyekkel mindig valamilyen katonai cél megvalósítását segítették elő: a lakosság bizalmának megnyerését (és ezzel saját biztonságuk garantálását) vagy információk szerzését (pl. az ellenséges tálib erőkről). Ezzel azonban az NGO-k és nemzetközi szervezetek felségterületére léptek, amelyek kétségtelenül nagyobb tudással és hatékonysággal bonyolítanának le fejlesztési és humanitárius projekteket. Az NGO-k úgy érezték, hogy a PRT-k megjelenésével sérül az a „humanitárius tér”, amelyre tevékenységükhöz szükségük van: a segélyszervezetek ugyanis csak akkor tudnak működni, ha fenn tudják tartani a függetlenségüket és pártatlanságukat a lakosság szemében.¹¹ Az NGO-k szerint a katonai és civil szerepek megkülönböztetése elengedhetetlen ennek a humanitárius térnek a megőrzéséhez, ám amennyiben a katonák is bekapcsolódnak a humanitárius segítségnyújtásba, a civilek és a katonák közötti határvonal elmosódik, a „humanitárius tér” militarizálódik, és adott esetben a lakosság a segélyszervezeteket egy kalap alá veszi a katonai szereplőkkel. A helyzetet bonyolította az is, hogy esetenként az amerikai katonák polgári öltözéket viseltek, és jelöletlen autókban utaztak. Ez utóbbi probléma a Mazar-i-Sharif-i PRT-ban dolgozó dán egységgel kapcsolatban is felmerült, akik 2005 márciusáig jelöletlen fehér járműveket használtak, de a britekkel kapcsolatban is szóvá tették.¹² 2005 tavaszán az „Orvosok Határok Nélkül” nevű szervezet kivonult Afganisztánból, arra hivatkozva, hogy a működési területén lévő PRT jelenléte hozzájárult a dolgozói ellen elkövetett, halálos kimenetelű támadáshoz.¹³

Az NGO-k gyakran panaszkodtak arra is, hogy a PRT-k katonai személyzete nem kapott kiképzést a fejlesztés és humanitárius ügyek területén; saját céljaik gyors elérése érdekében háttérbe szorítják a fejlesztés hosszú távú érdekeit és fenntarthatóságát; az állomány túl gyors váltása miatt pedig a régi hibák újra megisméltódnak. Régóta javasolták, hogy a PRT-k elsősorban a biztonságos környezet megteremtésére és a biztonsági szektor reformjára összpontosítsanak.¹⁴

⁹ Terms of Reference for CFC and ISAF PRTs in Afghanistan, 2005. január 27.

¹⁰ Revised Operational Plan for NATO's expanding Mission in Afghanistan (l. 10. jegyzet)

¹¹ Dziedzic – Seidl, i.m. 5-6. o., Robert M. Perito, *The U.S. Experience with Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan. Lessons Identified*, USIP Special Report 152, 2005. október, 9-10. o.

¹² Dziedzic – Seidl, i.m. 6. o. és Jakobsen, i.m. 42. o.

¹³ Perito, i.m. 9. o.

¹⁴ L. pl. Barbara J. Stapleton, Presentation on Afghanistan, *Copenhagen Seminar on Concerted Planning and Action of Civil and Military Activities in International Operations*, 2005. június 20-21.

A PRT-k civil komponensével kapcsolatos alapvető probléma az is, hogy a tartományi újjáépítési csoportok tevékenységéhez szükséges civil szakértőkből szinte valamennyi nemzet hiányt szenved. Elsősorban azért, mert a civilek nem szívesen vállalnak munkát a „világ végén”. Nem véletlen tehát, hogy e tekintetben a britek PRT-je működik a legjobban, ahol a tartalékos rendszeren keresztül civil közreműködésnek régi és komoly hagyományai vannak.

3. A tartományi újjáépítési csoportok „infrastruktúrája”

A PRT-eket az ISAF ún. *regionális parancsnokságok* (Regional Area Coordinators, RACs) alá rendelte, annak érdekében, hogy megkönnyítse a csoportok regionális szintű összehangolását az ISAF terjeszkedésével párhuzamosan, illetve biztosítsa a kapcsolatukat az ISAF kabuli központjával. Az általuk felügyelt régió egybeesik az ISAF kibővítésének három szakaszával. Az északi regionális parancsnokság (RAC North) Kunduzban van, és Németország a keretnemzete („lead nation”). A keleti (RAC East) székhelye Herat, és olasz vezetés alatt áll. A kandahari déli regionális parancsnokságot (RAC South) Kanada fogja vezetni.¹⁵

A PRT-eket regionális szinten logisztikai központok, *előretolt támogató bázisok* (Forward Support Bases, FSBs) segítik. Ezek az utánpótlás, a komolyabb orvosi ellátás és a szállítás központjaiként működnek. Az északi FSB-t, amely Mazar-i-Sharifban található, ez év márciusában örökölte az Egyesült Királyságtól Németország; a keleti FSB Heratban működik, és keretnemzete Spanyolország. Ezek mellett mindegyik régióhoz tartozik egy, a PRT-akat támogató *gyorsreagálású erő* (Quick Reaction Force); az északi Mazar-i-Sharifban működik, március óta norvég irányítás alatt; a déli pedig Heratban.

A PRT-k és más fontos nemzetközi és afgán intézmények munkájának összehangolására is létrejött egy intézményi keret. A legmagasabb szinten a *PRT végrehajtó bizottság* (PRT Executive Steering Committee) felügyeli az összes, Afganisztánban működő PRT-t, és stratégiai irányítást biztosít számukra. A bizottság havonta ülészik, és az afgán belügyminiszter az elnöke, együtt az ISAF és a koalíció parancsnokával. Tagjai még az afgán pénzügy- és újjáépítési miniszter, az ENSZ főtákarának különleges képviselője, az UNAMA (az ENSZ afganisztáni missziója) képviselője, a NATO polgári főképviseleje és a PRT-eket vezető országok nagykövetei. A bizottság kiadott egy olyan dokumentumot, amely leírja a PRT-k feladatkörét; ezzel a különböző műveleti prioritásokkal rendelkező PRT-k munkájának egységesítése irányába hat. Az irányító bizottság mellett két munkacsoport dolgozik: a *PRT munkacsoport* (PRT Working Group) hetente ülészik, és a napi civil-katonai kapcsolatok során jelentkező problémákat vitatja meg. Tagjai munkaszinten képviselik a belügyminisztériumot, az UNAMA-t, az ISAF és a koalíció parancsnokát, valamint a PRT-kben közreműködő országok követségeit. Az *NGO civil-katonai munkacsoport* (NGO Civil Military Working Group) havonta egyszer találkozik, és az NGO-k, a nemzetközi katonai erők és az afgán kormány közötti koordinációt szolgálja. Ez az a fórum, ahol az NGO-k megtehetik észrevételeiket; a felek információkat cserélnek, és megfogalmazzák, hasznosítják a civil-katonai együttműködés során szerzett tapasztalatokat. Érdemes itt visszatérni az irányító bizottságnak a PRT-k feladatköréről szóló dokumentumára, amelyben jól láthatóan lecsapódtak az NGO-k által a civil-katonai munkacsoporton keresztül megfogalmazott ajánlások.¹⁶ Emellett háromhavonta találkoznak és tanácskoznak a PRT parancsnokok is.

4. A tartományi újjáépítési csoportok három modellje

A nemzetközi szakirodalom általában három modellt különböztet meg a tartományi újjáépítési csoportok kapcsán – az amerikai, a brit és a németet –, az alábbiakban ezeket ismertetjük röviden.

4.1. Az amerikai modell

A három modell közül ez változott a legtöbbet az idők folyamán. Bár az amerikai PRT-k összetétele és mérete eltérő, a koalíció parancsnoksága kialakított egy modellt, mely szerint egy PRT-ben 82 katona és civil szolgál, ezen kívül az állományhoz tartozik az afgán belügyminisztérium képviselője, valamint 3-4 tolmács. A civil komponenshez tartozik a külügyminisztérium egy képviselője, aki politikai tanácsadóként működik a PRT parancsnoka mellett; az USAID (az amerikai fejlesztési ügynökség) képviselője, aki a PRT parancsnoka és az afgán helyi kormányzat számára ad tanácsokat fejlesztési kérdésekben, és kapcsolatot tart a helyi fejlesztési projektek ügyében a kabuli követséggel, illetve a helyi

¹⁵ ISAF Forces in Afghanistan, ISAF 2006. február 5. http://www.afnorth.nato.int/ISAF/Backgrounders/bg001_isaf.htm; ISAF Provincial Reconstruction Teams, ISAF 2006. február 5. http://www.afnorth.nato.int/ISAF/Backgrounders/bg005_prt.htm

¹⁶ Jakobsen, i.m. 15-16. o.

színen működő NGO-kkal; valamint az amerikai mezőgazdasági minisztérium képviselője, aki a mezőgazdasági szektor helyreállításában segédkezik. A katonai komponens legfontosabb részét képezik a civil ügyekkel foglalkozó csoportok (Civil Affairs Teams, CATs), amelyek CIMIC-tevékenységet végeznek, illetve a katonai rendőrök, akik a helyi rendőrség kiképzésével foglalkoznak.

Az amerikai PRT-k egyik legfontosabb feladata a központi kormány befolyásának közvetítése. Ez legtöbbször a tartományi kormányzó és a rendőrfőnök támogatásában nyilvánult meg. Igyekeztek demonstrálni az amerikai támogatást az afgán kormány és annak programjai iránt; esetenként támogatták a központi kormány képviselőit, amikor azok a tartományba érkeztek, hogy eltávolítsák a korrumpált helyi tisztségviselőket. Ami a biztonságot illeti, kis létszámuk miatt elsősorban saját védelmükre kellett figyelmet fordítaniuk. Nem feladatuk a felkelők és egyéb fegyveres csoportok felkutatása és a velük való harc; nincs felhatalmazásuk a kábítószer-termelők elleni fellépésre sem. Tulajdonképpen feladatuk az, hogy fegyveres kíséretet biztosítsanak a PRT civil tagjainak. Ez nézeteltérésekhez vezetett az NGO-kal, amelyek azt várták, hogy a PRT nekik is védelmet biztosít. Viszont jelentős munkát végeztek a rendőrök kiképzése, valamint az illegális fegyveres csoportok tagjainak leszerelésére és reintegrációjára irányuló programok végrehajtásában.

Ami a fejlesztést illeti, kezdetben a CATs tevékenysége volt a domináns, amely a gyorsan végrehajtható, kisebb és látványos projekteket részesítette előnyben. Ez a tevékenység gyakran ütközött az NGO-k tevékenységével, és a fentebb már részletezett problémákhoz vezetett. A helyzet később sokat javult, amikor az USAID képviselői is csatlakoztak a PRT-k állományához, így a fejlesztési tevékenységben megjelentek a fenntarthatóság, az NGO-kkal való koordináció szempontjai is.¹⁷

4.2. A brit modell

A brit modellt a mazar-i-sharifi és a maimanai PRT alapján tudjuk leírni – ezek ma már nem brit vezetésűek. Tekintve, hogy délen más a biztonsági helyzet, ez valószínűleg a brit gyakorlat revíziójához fog vezetni – ennek ellenére az északon kialakított PRT-k modellértékűek.

A brit PRT-k első pillantásra abban különböznek az amerikaiaktól, hogy nemzetközi részvétellel alakultak. A mazar-i-sarifi állománya kb. 100 fő, amelyből 90 katona volt; a maimanai kb. 70 főből állt. Az előzőben a britek mellett dán, finn, francia, román és svéd, az utóbbiban norvég és finn katonák is szolgáltak. A civil komponens a külügyminisztérium, a fejlesztési minisztérium (DFID), az amerikai külügyminisztérium, az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Hivatala (USAID), az amerikai mezőgazdasági minisztérium, a dán fejlesztési ügynökség (Danida), valamint az afgán belügyminisztérium képviselőjéből állt.

A brit PRT-k egyik sajátossága a mobil megfigyelőcsoportok (mobile observation teams, MOTs) alkalmazásában áll. Ezek az 5-6 fős csoportok járőröznek a PRT-hez tartozó tartományokban; egy ilyen út, amely során a csoportok különböző falvakban szállnak meg, két hétig is eltarthat, és arra szolgál, hogy a csoport információt szerezzen az ottani helyzetről, és tájékoztassa a lakosságot a PRT tevékenységéről.

A PRT szorosan együttműködik az UNAMA regionális irodájával, valamint jó kapcsolatokat igyekszik kialakítani az NGO-kkal is. Tevékenységének középpontjában a biztonsági szektor reformja állt; támogatta a helyi leszerelési programokat, fegyverbegyűjtési akciókat kezdeményezett, segítette a rendőrség és az afgán haderő kiépítését. A mazar-i-sharifi PRT fontos szerepet játszott abban, hogy sikerült fegyverszünetet létrehozni az egymással rivalizáló két hadúr, Dostum és Atta tábornok között. A PRT nem akarta sem ellenőrizni, sem koordinálni a tartományokban folyó fejlesztési tevékenységet, és nem végzett humanitárius feladatokat. Ehelyett a térségbeli szereplőkkel egyetértésben igyekezett elősegíteni az újjáépítési folyamatot. A DFID képviselőjének egy keret állt rendelkezésére, amellyel kis számú projektet tudott támogatni. Ezeket úgy választotta ki, hogy ne keresztezze az NGO-k tevékenységét, viszont támogassa a PRT fő céljait. Így olyan projekteket kezdeményezett, mint pl. a rendőrségi és bírósági létesítmények újjáépítése, helyi hatóságok támogatása, könyvtár létesítése, szegény családoknak nyújtott támogatás. A DFID nem támogatott olyan projekteket, amelyek végrehajtására az NGO-k alkalmasabbak voltak (pl. a vízellátással, az oktatással és az egészségüggyel kapcsolatosakat).

A PRT nagy szerepet vállalt a rendőrség reformjában; rendőr-tanácsadókat és -oktatókat alkalmazott. A NATO műveleti tervében foglalt korlátozott mandátumon belül igyekezett támogatni az afgán kormány kábítószer-ellenes stratégiáját. Informálta az afgán hatóságokat a felfedezett kábítószer-termelő helyszínekről; kábítószer-ellenes információs anyagokat adott ki; és részt vett a rendőrség kábítószer-ellenes egységeinek kiképzésében.

¹⁷ Jakobsen, i.m. 17-20. o., Perito, i.m. 3-10. o., Julia Hett, *Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan. Das amerikanische, britische und deutsche Modell*, ZIF Analyse 04/05, Berlin 2005. április, 7-11. o.

Tekintettel az NGO-kkal való szoros koordinációra és a munkamegosztás kialakítására, a brit PRT-knak sikerült sokkal jobb kapcsolatot kialakítaniuk az NGO-kkal, mint az amerikaiaknak.¹⁸ Az NGO-k és az elemzők nagy része a brit modellt tartja a legsikeresebbnek a három modell közül.

4.3. A német modell

A Németország által vezetett kunduzi PRT azzal tűnik ki, hogy a legnagyobb létszámú újjáépítési csoport Afganisztánban, 2005. júniusi adatok alapján 350 német, 120 egyéb nemzetiségű katona és mintegy 10 civil szakértő alkotja. A feyzabadi egység 200 katonából (ebből 120 német) és 10 civil személyből áll. A katonák nagy számát az magyarázza, hogy a PRT logisztikailag önálló, s katonái a többi PRT-nál kiterjedtebb ellátásban részesülnek (pl. saját tábori kórházuk van). Szintén különleges a PRT vezetése. A német koncepció alapján a PRT-nak párhuzamos vezetése van: a külügyminisztérium képviselője (a kabuli követség alárendeltségében) a PRT polgári vezetője, a PRT katonai vezetését pedig a Bundeswehr egy tisztje látja el. Utóbbi a NATO/ISAF megfelelő struktúráinak is felelős. A kettős vezetés mellett a PRT-ban jelen van a gazdasági együttműködési és fejlesztési minisztérium képviselője is. A két dimenziót egy berlini minisztériumközi csoport hangolja össze.

A PRT egyik fő feladata az a politikai tevékenység, amelynek keretében párbeszédet folytat a különböző helyi hatalmasságokkal, a civil társadalmat erősítő kezdeményezéseket tesz (pártok, média), és támogatja az UNAMA-t. Egy másik prioritása a biztonsági szektor reformja (a rendőrség és határőrség kiképzése, a harcoló felek leszerelése és reintegrációja), valamint a fejlesztési együttműködés, összhangban a jelenlévő nemzetközi szervezetekkel és NGO-kkal. Ehhez járul még a központi kormányzat politikájának közvetítése, valamint rendszeres járőrözés révén a láthatóság, a biztonság érzetének növelése. Ami a fejlesztést illeti, a német PRT-k általában a kisebb, gyorsabb projekteket részesítik előnyben (kutak, hidak helyreállítása).

Bár a német PRT-kben a legerősebb a civil komponens befolyása, az NGO-k részéről komoly kritika érte a német modellt. Mivel a német politikusok és a közvélemény elsődleges célja, hogy egy német katona se veszítse életét Afganisztánban, a PRT működését olyan intézkedésekkel korlátozták, amelyek akadályozzák abban, hogy hatékonyan végezze a munkáját – állítják a kritikusok. Így például mobil csapatai nem tartózkodhatnak éjszaka a táboron kívül, azaz csak rövid utakra indulhatnak, akkor is páncélozott járművekkel és viszonylag nagy (kb. 30 fős) csoportban.¹⁹ Az NGO-k szerint a németek túlságosan óvatosak, és nem nyújtanak kellő a védelmet a segélyszervezetek számára. 2004 szeptemberében pl. tüntetők megtámadták egy svájci segélyszervezet embereit Feyzabadban, akiket végül nem a PRT katonái, hanem az ENSZ és egy másik NGO munkatársai mentettek ki.²⁰ A PRT-ekkel szemben gyakran megfogalmazott kritika, hogy a hadurakkal való együttműködés révén legitimálja azok hatalmát. Kunduz térségében a német PRT például együttműködik Daud tábornokkal, elsősorban a leszerelés-reintegráció területén, ami miatt bírálatok érték a csoportot. Végül, a Bundestag által megfogalmazott mandátum kizárja, hogy a német PRT részt vegyen a kábítószer-termelés felszámolására irányuló tevékenységben; így általában csak jelenti a kábítószerrel kapcsolatos eseményeket az afgán rendőrségnek. Bár az ISAF-mandátum is csak nagyon korlátozottan terjed ki a kábítószer-termelés elleni fellépésre, a németek – állítólag – sokkal passzívabbak ezen a téren, mint az amerikai és brit PRT-k.²¹

Megítélésünk szerint Magyarországnak – amennyire arra csak képes – a brit modellt lenne kívánatos követnie. Fontos tehát nemzetközi partnereket keresni a hazánk által vezetett tartományi újjáépítési csoport működtetéséhez. A PRT-partnereinket úgy lenne kívánatos kiválasztani, hogy részben követlen környezetünkből, a kelet-közép-európai régióból kerüljenek ki (pl. csehek, horvátok, szlovákok), részben olyan országokból, amelyek komoly nemzetközi segélyezési, illetve fejlesztési tradíciókkal (pl. csehek), esetleg felhasználható forrásokkal is rendelkeznek. Követni érdemes a britek NGO-kkal szembeni politikáját is, melynek lényege, hogy a PRT a lehető legkisebb mértékben foglalja el a „humanitárius teret”, viszont a lehető legnagyobb mértékben megteremti annak biztonságát. Különös tekintettel kell lenni az NGO-kkal való állandó párbeszédre, és saját kisebb volumenű segélyezési és fejlesztési projektjeinket beleilleszteni az NGO-k stratégiai fejlesztési és segélyezési terveibe.

¹⁸ Jakobsen, i.m. 20-23. o., Hett, i.m. 12-14. o., Foreign and Commonwealth Office, *Afghanistan: Paper on PRT Experience*

¹⁹ A német PRT tagjai gyakorlati példákkal igyekeznek cáfolni ezt az állítást.

²⁰ Role of German troops in north Afghanistan questioned after riot, *PakTribune* 2004. szeptember 25.

<http://www.paktribune.com/news/index.php?id=78386>

²¹ Auswärtiges Amt, Bundesministerium für Verteidigung, Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, Bundesministerium des Inneren, *Das Afghanistan-Konzept der Bundesregierung*, 2003. szeptember 1., Jakobsen, i.m. 23-27. o., Hett, i.m. 14-21. o., Schmunk, i.m. 16-35. o.

5. A holland tartományi újjáépítési csoport

A holland PRT az ISAF kiterjesztésének *első szakaszában* alakult, Pol-i-Khumriban, az északi régióhoz tartozó Baghlan tartomány központjában, és egy tartományt felügyel. (A tartomány eredetileg a kunduzi német PRT körzetéhez tartozott.)²² A helyszín kiválasztásában állítólag az játszott szerepet, hogy a tartomány nyugodtnak tűnt, etnikailag nem volt nagyon kevert, és a helyi viszonyok sem voltak változékonyak, így a nem túl nagy kockázat miatt nagyobb volt a valószínűsége annak, hogy a holland parlament engedélyezi a missziót. Egy magas rangú holland tiszt állítólag úgy fogalmazott, hogy Baghlanban az jelenti a legnagyobb biztonsági kockázatot, hogy esetleg kirabolják az embert.²³ A PRT 2004. október 1-jén érte el a műveleti képességét. 2005 novemberében állományához 166 holland katona és egy, politikai és fejlesztési kérdésekkel foglalkozó civil tanácsadó, valamint 41 afgán alkalmazott tartozott. A PRT-t a holland hadsereg három fegyverneme (a szárazföldi haderő, a légi erő és a tengerészet) felváltva működteti; a katonák négyhónapos turnusokban szolgálnak.²⁴

Mivel gyakorlatilag nincs civil komponense, elemzők az *amerikai modellt követő PRT-k közé sorolták*.²⁵ A holland koncepció lényege az, hogy olyan tevékenységeket próbál elősegíteni, amelyek pozitívan befolyásolhatják a tartomány biztonsági helyzetét és stabilitását. Ezért az újjáépítési tevékenység támogatását nem tekintik elsődleges fontosságú feladatnak. Sokkal inkább a központi kormányzat befolyásának kiterjesztését, és a tartományi, valamint kerületi hatóságok támogatását tartják fontosabbnak.²⁶

A PRT-n belül három mobil csoportot („mission teams”) alakítottak ki, amelyek max. 18 főt foglalnak magukba (pl. PSYOPS, CIMIC, hírszerző, egészségügyes, tolmács és a csoportot védő katonák). Elsősorban arra törekcsenek, hogy kapcsolatokat alakítsanak ki a kormányzat és a helyi társadalom szintjén. A mobil csoportok 2004. augusztus és 2005. november között 250 kiszállást hajtottak végre (ezek legfeljebb 3 naposak voltak), s ezzel nagyjából a tartomány 80%-át fedték le. Különösen a biztonsági szektor reformjára koncentráltak: közvetítő szerepet játszottak a leszerelés, a lőszerek begyűjtése terén; támogatást nyújtottak a rendőrségnek (rendőrőrsök felépítése, rendőrök alapkiképzése, a kommunikációs rendszerek kialakításához nyújtott segítség); az afgán nemzeti hadsereg Baghlanban állomásozó egységeinek nyújtott segítség kiképzés, közös gyakorlatok, alapvető infrastruktúra megteremtése stb. formájában; igazságügyi reform figyelemmel kísérése; a kábítószer-termelésre vonatkozó információk átadása az illetékes afgán hatóságoknak. A PRT szoros kapcsolatban áll az UNAMA-val. Részt vesz a tartományi kormányzónak az NGO-kal tartott koordinációs értekezletein, és szerepet játszik a katasztrófavédelemmel foglalkozó NGO-k munkájának összehangolásában, sőt, a kormányzó kérésére katasztrófavédelmi tervet is készített.

A CIMIC-tevékenységre egy 500 000 eurós keret áll a holland PRT rendelkezésére. A holland fejlesztési és együttműködési miniszter pedig Baghlan tartomány részére 5 millió eurós különkeretet hozott létre (2005-2006-ra).²⁷ Ami a katonai költségvetését illeti, egy tanulmány – az állomány becslésére hivatkozva – 17 millió euróról beszél.²⁸

A PRT-nek 9 Patria páncélozott szállítójármű, 15 terepjáró és több katonai gépjármű és teherautó áll rendelkezésére. A légi szállítást a kunduzi repülőtéren keresztül bonyolítják.²⁹

A PRT tábora a városközpont közelében található, folyóparton, házak és dombok közelében. (Már ez is mutatja, hogy harcok által nem érintett körzetben van, hiszen a közeli dombokról belőhető lenne, illetve a városban kitörő esetleges összecsapások is érintenék. Az viszont, hogy a tábor közel van a városban lakókhöz és a városi intézményekhez, azt sugallja, hogy a katonai jelenlét békés célú.)³⁰

6. Miért adja át Hollandia tartományi újjáépítési csoportjának vezetését?

A holland PRT átvételének lehetősége az ISAF kiterjesztésének harmadik szakasza kapcsán merült fel. Az ISAF, melyet a bonni Afganisztán-konferencia értelmében hoztak létre, eredetileg csak Kabulra és környékére korlátozódott, és feladata az afgán átmeneti kormány támogatása és az ország újjáépítésének elősegítése volt a biztonságos környezet megteremtése révén. Az ISAF, bár ENSZ-

²² Factsheet on the Dutch PRT at Pol-e-Khomri, Baghlan province in Afghanistan, November 2005, <http://www.netherlands-embassy.org>

²³ Antonio Donini et al., *Mapping the Security Environment*, Feinstein International Famine Center, 2005. június, 13. o.

²⁴ Georg Freiks et al., *Principles and Pragmatism. Civil-Military Action in Afghanistan and Liberia*. Study commissioned by Cordaid, May 2006, 45-6. o.

²⁵ Schmunk, i.m. 20. o. és Jakobsen, i.m. 17. o.

²⁶ L. Factsheet on the Dutch PRT

²⁷ uo.

²⁸ Ministry of Foreign Affairs of Denmark – Danida, *Humanitarian and Reconstruction Assistance to Afghanistan 2001-05 from Denmark, Ireland, the Netherlands, Sweden and the United Kingdom. A Joint Evaluation*, Kopenhagen, 2005. október, 28. o.

²⁹ uo.

³⁰ Freiks, i.m. 46. o.

mandátum alapján működik, nem ENSZ-erő, és – miután kezdetben fél éves váltásban egy-egy keret-nemzet vezette – 2003. augusztus 11. óta a NATO parancsnoksága alatt áll. Jelenleg 26 NATO-tagállam és 10 másik állam vesz részt a műveletben. 2003-ban felmerült annak lehetősége, hogy az amerikaiak (saját tehermentesítésük érdekében) átadják más államoknak az ország északi részén kialakított amerikai PRT-eket. A német kormány nyomására ez nem a „Tartós szabadság” hadművelet (Operation Enduring Freedom, OEF),³¹ hanem az ISAF keretében történt, melynek mandátumát az ENSZ ennek megfelelően 2003 októberében kiterjesztette (UNSCR 1510). Ennek alapján Németország 2003 októberében átvette az Egyesült Államok által alapított kunduzi PRT-t, amely 2003 decemberében került NATO-parancsnokság alá. A NATO isztambuli csúcsértekezletén hozott döntésnek megfelelően 2004 júliusától a NATO hatáskörébe került a mazar-i-sharifi PRT, amelyet az Egyesült Királyság 2003 júliusában hozott létre, s a 2004 júniusától működő, szintén brit, meymanehi PRT. Ezeket 2004 szeptemberében követte a kunduzi „lerakataként” létrehozott feyzabadi PRT (Németország) és a holland PRT Pol-i-Khomriban. Ez volt az ISAF kiterjesztésnek *első szakasza*, amely öt PRT átvételét/kialakítását jelentette, melyek összesen 9 afgán tartományt öleltek fel, kb. 185 000 négyzet-kilométernyi területen.

2005 februárjában a NATO bejelentette, hogy kiterjeszti az ISAF hatáskörét Afganisztán nyugati részére is, így első lépésként (májusban) átvette a herati és a farahi PRT-t az OEF hatásköréből. A herati PRT-t Olaszország vezeti, a farahit megtartotta az Egyesült Államok. 2005 júniusában kezdte meg működését a Litvánia által vezetett PRT Chagcharanban, majd szeptemberben a spanyol vezetésű PRT Qala-i-Now-ban. Így az ISAF kiterjesztésének *második szakasza* után 9 PRT áll a NATO parancsnoksága alatt, amelyek az ország területének nagyjából felét (13 tartományt) ellenőrizték.

A *harmadik szakasz* jelenleg is zajlik és hivatalosan 2006. július 31-én kell lezárulnia. A NATO külügyminiszteri értekezlete 2005 decemberében határozott arról, hogy az ISAF hatáskörét további hat, az ország déli részén lévő tartományra terjeszti ki, amellyel együtt 4 további PRT kerül a parancsnoksága alá. Ezek a kanadaiak által vezetett PRT Kandaharban, illetve az eddig amerikai PRT Qalatban (ezt az amerikaiak megtartják), a Lashkar Gah-i (Helmand), amelyet a britek vesznek át, és a Tirin Khowt-i csoport, amelyet Hollandia fog vezetni. Ezzel együtt 13-ra emelkedne az ISAF parancsnoksága alá tartozó PRT-k száma, míg az amerikaiak vezette koalíció hatáskörében 12 PRT marad (ezek közül a bamianit Új-Zéland irányítja).

A harmadik szakasz az ISAF létszámának jelentős növekedésével jár majd együtt (a jelenlegi kb. 9000-ról mintegy 16 000-re), tekintve, hogy a déli országrész sokkal bizonytalanabb, a – helyenként pakisztáni területről támadó – fegyveres ellenzék (az újjászerveződött tálib erők alakulatainak és az al-Kaida csoportjainak) jelenléte miatt. A nagyobb létszám például azt jelenti, hogy az Egyesült Királyság úgy veszi át a Helmand tartományban található PRT-t, hogy összesen 3300 katonája lesz a tartományban,³² a hollandok 1400 katonát küldenek Uruzgan tartományba³³, a kanadaiak pedig 2200 főt Kandaharba.³⁴ A harmadik szakasz lebonyolítása azért húzódtott el, mert az érintett országok nehezen egyeztek meg az új harcérintkezési szabályokról. Tekintve a déli országrész biztonsági helyzetét, az ISAF-nek ott más típusú jelenléttel, veszélyesebb környezettel kell számolnia, miközben a csapatokat biztosító kormányok és országok közvéleménye – érthető módon – nehezen tolerálnának esetleges halálos áldozatokat.³⁵ A NATO főtitkára június elején úgy nyilatkozott, hogy a NATO megfelelően „robosztus” fellépésre lesz képes a déli területeken.³⁶ A déli területeken történő szerepvállalásról folytatott vita során holland politikusok amiatt is aggódtak, hogy mi történik az afgán hatóságoknak átadott foglyokkal, ám ezt a problémát végül bilaterális egyezmények révén sikerült megoldani.³⁷

Az ISAF dél felé történő terjeszkedése miatt az Egyesült Királyság és Hollandia lemond az északi régióban lévő újjáépítési csoportjaik vezetéséről, mivel mindkét ország az ISAF harmadik szakaszá-

³¹ Az OEF keretében jelenleg kb. 20 000 katona szolgál Afganisztánban; túlnyomó részük amerikai.

³² House of Commons Defence Committee, *The UK deployment to Afghanistan, Fifth Report of Session 2005-06*, 2006. április 6., 10. o.

³³ Dutch to join British troops on mission in Afghanistan, *The Times Online*, 2006. február 3. <http://www.timesonline.co.uk/article/0,,3-2022508,00.html>

³⁴ Az említett keretszámok a ISAF misszió általános létszámát növelik, a PRT-k létszáma ettől még nem feltétlenül emelkedik

³⁵ Az ISAF kötelékében 2006. május elejéig 59 katona, az OEF parancsnoksága alá tartozó katonák közül pedig (a mai napig) 391 katona vesztette életét Afganisztánban. 2 Italian Soldiers Killed Near Kabul, *Guardian Unlimited* 2006. május 6.

<http://www.guardian.co.uk/world/latest/story/0,,5802810,00.html>; Enduring Freedom Casualties, *CNN Special Report*

<http://www.cnn.com/SPECIALS/2004/oef.casualties/> Az Egyesült Államok mellett (307) Spanyolország szenvedte a legnagyobb veszteségeket. 2003 májusában 62, Afganisztánból hazatérő spanyol katona vesztette életét, amikor az őket szállító katonai repülőgép lezuhant Törökországban; 2005 augusztusában pedig Herat környékén szenvedett balesetet egy spanyol helikopter. Ebben a szerencsétlenségben 17 spanyol katona halt meg. Afghan crash kills Spanish troops, *BBC News* 2005. augusztus 16. http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4155916.stm; Turkey air crash kills Spanish troops, *BBC News* 2003. május 26. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2937584.stm>

³⁶ „So the NATO ISAF mission has the forces it needs, it has the capabilities, and it has the robust rules of engagement and the possibility to act robustly if necessary.” News conference by the NATO Secretary General and Abdul Rahim Wardak, Minister of Defence of Afghanistan, 2005. június 8. <http://www.nato.int/docu/speech/2006/s060608n.htm>

³⁷ Afghanistan: NATO Prepares To Move Into Most Restive Provinces, *RFE/RL* 2005. december 12. <http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/12/555DD2F4-E303-4A6F-B635-146A304DE707.html>

ban vállal jelentősebb szerepet. Az Egyesült Királyság 2005. szeptember 1-jével átadta a maimanai PRT vezetését Norvégiának (ott jelenleg norvég és finn katonák szolgálnak),³⁸ a Mazar-i-Sharif-beli PRT-t pedig az idén márciusban Svédországnak.³⁹ A holland PRT-t a kormány döntése értelmében Magyarország veszi át. Magyarország egyébként már rendelkezik közvetlen PRT-tapasztalatokkal, hiszen mind a kunduzi, mind a herati PRT-ben szolgálnak magyar katonák.

A NATO tervei szerint az ISAF egy *negyedik szakaszban* átvinné a keleti országrész feletti ellenőrzést is, és a két művelet (az ISAF és a Tartós Szabadság) egy parancsnokság alatt egyesülne. Ez a terv egyelőre nem tűnik megvalósíthatónak, elsősorban Franciaország és Németország ellenkezése miatt. Az afgán illetékesek már a harmadik szakasz kapcsán is attól tartanak, hogy az ISAF nem lesz képes vagy hajlandó arra, hogy megfelelő erővel szálljon szembe az egyre erősödő fegyveres csoportokkal a déli régióban.⁴⁰ A 2005. december 8-án elfogadott új ISAF műveleti terv szerint az ISAF-nek és az OEF-nek az elkövetkezendőkben is külön mandátuma és missziója lesz: az ISAF továbbra is a stabilizációra és a biztonság megteremtésére, az OEF pedig a terrorizmus-ellenes tevékenységre fog koncentrálni.⁴¹ A brit kormány tervei azzal számolnak, hogy az év végéig sor kerül a negyedik szakaszra, oly módon, hogy az OEF keleten működő csapatai az ISAF parancsnoksága alá kerülnek ugyan, de ez nem jár a két művelet összevonásával, és a terrorizmus-ellenes misszió továbbra is az OEF-címke alatt folytatódik.⁴²

7. Afganisztán és...⁴³

2001 végén – 2002 elején a tálib rendszer megdöntésének gyorsasága meglepte a világot, még magát a washingtoni vezetést is. Az Egyesült Államok katonai vezetése kemény harcokra készült Afganisztánban, az elsőprő amerikai technikai és légi főlény, a nyugattal szövetséget kötni kész tádzsik és üzbég csapatok és a hatalom átvételére kész törzsi vezetők koalíciója azonban alig pár hét alatt elsőpörte az al-Kaidának menedéket nyújtó, az iszlám legbrutálisabb formáját államalkotó eszmévé tevő tálib rendszert. Részben ennek, részben az Irak elleni, 2003 márciusában megkezdett háborúnak köszönhetően Afganisztán kérdése gyorsan lekerült a nemzetközi politika napirendjének éléről és a világsajtó címloldalairól.

Az afgán politikai és gazdasági stabilizáció – a belső hatalmi harcok, illetve a források hiánya, elégtelen felhasználása és korrupció következtében – az elmúlt években rendkívül lassan haladt. Az afgán politikai stabilizáció tervét, az ún. bonn-petersbergi forgatókönyvet az új afgán alkotmány 2004. januári elfogadását követően a nemzetközi közösség és az afgán vezetés nem tudta tartani. A 2004-re tervezett választások (elnöki, törvényhozási, tartományi) időpontját többször is módosítani kényszerült a *Hamid Karzai*-féle afgán vezetés. Az elmúlt két esztendőben jelentősen romlott a biztonsági helyzet is, miként az a 3. sz. ábrán is jól látható, az ország déli területein különösen. 2002 januárja és 2006 júliusa között az országban 592 terrortámadást hajtottak végre (2002 – 65; 2003 – 150; 2004 – 146; 2005 – 207; 2006 első félév – 24), amelynek 796 halálos áldozata volt (2002 – 79; 2003 – 133; 2004 – 230; 2005 – 287; 2006 – 67). Az elmúlt négy és fél év során a legtöbb merényletet Kabul (76), Kandahar (58), Jalalabad (44), illetve Khost (40) környékén követték el.⁴⁴ Bár a 2005. szeptemberi választások viszonylag békésen zajlottak le Afganisztánban, a kampány időszaka alatt a különböző fegyveres csoportok hét kormányparti vallási vezetőt, öt választási aktivistát és hét jelöltet öltek meg.⁴⁵

A 2004-ben elfogadott új alkotmány Afganisztánban erős elnöki rendszert hozott létre. Ez részben a demokratizálódást elindító és felügyelő amerikai érdekeknek, részben az afgán hagyományoknak volt köszönhető. Az alkotmány által létrehozott kétkamarás parlament (Shura-e Milli) alsóháza a 249 fős *Wolesi Jirga*, felsőháza a 102 fős *Meshrano Jirga*. Míg az előbbibe választás útján (239 fő a 34 tartományból, 10 az afgán nomádok közül), az utóbbiba részben államfői kinevezés révén (34 fő, melynek a fele nő), részben a tartományok által delegálva (2-2 fő a 34 tartományból) kerülnek be a

³⁸ A maimanai PRT az idén februárban arról lett „híres”, hogy a Mohamed-karikatúrák miatt tüntetők megtámadták a PRT táborát, és felgyújtották az őrhelyiséget. A norvég katonák figyelmeztető lövéseket adtak le, hogy feloszlássák a tömeget. Az incidens során egy tüntető az életét vesztette, és a védelem megerősítése érdekében brit csapatokat kellett a helyszínre hívni. L. pl. Cartoon clashes claim Afghan life, *BBC News* 2006. február 7. http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4688338.stm

³⁹ UK Forces Handover Command of Mazar-i-Sarif PRT to Swedish Control, ISAF Release 2006-016, 2006. március 16. http://www.afnorth.nato.int/ISAF/Update/Press_Releases/newsrelease/2006/Release_16Mar06_016.htm

⁴⁰ *RFE/RL* 2005. december 12. (l. 6. jegyzet)

⁴¹ Revised Operational Plan for NATO's expanding Mission in Afghanistan, ISAF, 2006. február 16.

http://www.afnorth.nato.int/ISAF/Backgrounders/bg007_rop.htm

⁴² House of Commons Defence Committee, *The UK Deployment to Afghanistan: Government Response to the Committee's Fifth Report of Session 2005-06*, 2006. június 15., 4. o.

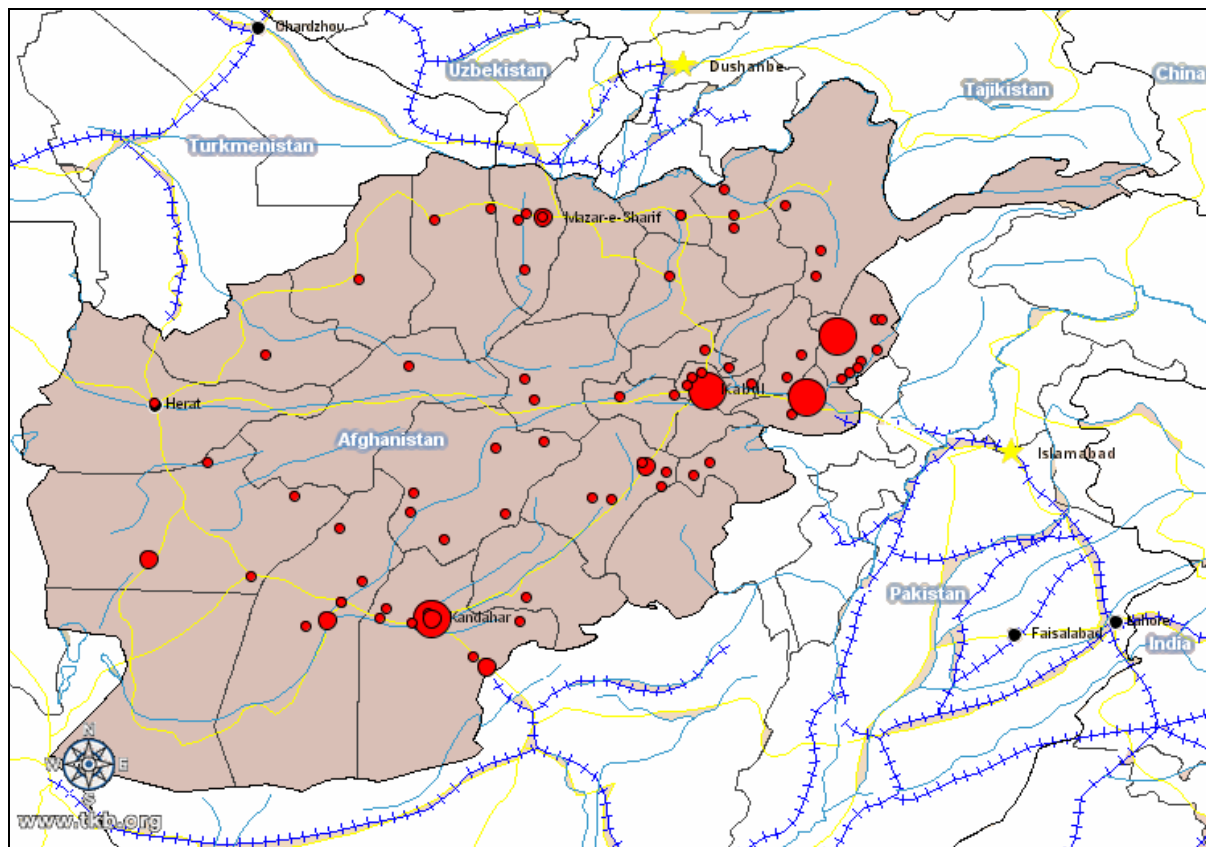
⁴³ Az elemzés szerzői külön köszönetet mondanak Wagner Péternek a 7. és 8. fejezet megírásához nyújtott értékes információ-ért.

⁴⁴ A térkép és az adatok forrása: www.tkb.org

⁴⁵ *Afghanistan's New Legislature: Making Democracy Work*. Crisis Group Asia Report No 116. 2006. május 15. 4. o.

képviselők. A törvényhozáson belüli legfontosabb politikai törésvonalakat az ország etnikai,⁴⁶ vallási,⁴⁷ illetve regionális hatalmi megosztottsága határozzák meg. A 2005. szeptemberi választások eredményeként a Wolesi Jirgában a pastunok 113, a tadzsikok 60, a síita hazarák 42, az üzbégek 22, a türkmének 4 képviselői helyet rendelkeznek, míg a fennmaradó 9 helyen a kisebb etnikai csoportok osztoznak (pl. beludzsok, arabok, tatárok stb.).

3. sz. ábra: Az Afganisztánban elkövetett terrortámadások és merényletek területi eloszlása 2002 januárja és 2006 júliusa között

Politikai szempontból jóval nehezebb felmérni a parlamenti erőviszonyokat, mert bár Afganisztánban is léteznek pártok (több mint 70 a bejegyzett politikai pártok száma), a parlament működése során mégsem beszélhetünk formális frakciókról. A választási törvény értelmében ugyanis a képviselők csak független jelöltként juthatnak be a törvényhozásba, még ha egyébként tagjai is egy-egy pártnak. A választáson induló jelölteknek csupán 12%-a, a mandátumhoz jutottaknak pedig mindössze 14,5%-a (36 képviselő) jelölt meg regisztrálása során valamilyen szervezetet vagy pártot politikai háttéréként. Még az olyan közismert pártvezetők is, mint a tadzsik *Yunus Qanooni (Hizb-i Afghanistan-i Nawin, Új Afganisztán Párt)*, a szintén tadzsik *Burhanuddin Rabbani (Jamiat-i Islami, Iszlám Társaság)* vagy a pastun *Khalid Farooqi (Hizb-i Islami Hekmatyar, Iszlám Párt Hekmatyar frakció)*, pártjaik és politikai szervezeteik megnevezése nélkül indultak a választásokon. A pártok egy része természetesen ennek ellenére képviselve van a törvényhozásban, hiszen például bár a Hizb-i Islami Farooqi által vezetett frakciónak⁴⁸ szellemi atyja, *Gulbuddin Hekmatyar* jelenleg a tálibok szövetségese és Hamid Karzai kormánya ellen harcol, ennek ellenére mintegy 40 egykori parancsnoka, illetve szövetségese tagja az új parlamentnek.⁴⁹ Az ilyen típusú politikai köteléket természetesen kell tekintenünk az afgán parla-

⁴⁶ Bár Afganisztán lakosságának etnikai megoszlása máig vita tárgya (az utolsó népszámlálásra ugyanis 1979-ben került sor), az ország etnikai szerkezete nagyjából a következő képet mutatja: pastun 50%, tadzsik 19%, üzbég 11%, hazara 8%, csarajmak 4%, türkmén 3%, beludzsok 1%, egyéb 4%.

⁴⁷ Afganisztán lakosságának mintegy 99%-a muszlim. A muszlimok 85%-a szunnita (pastunok, tadzsikok, üzbégek, türkmének, csarajmakok, beludzsok), annak is zömmel a hanafi iskolájához tartozik; 15%-uk síita (a hazarák és a Baghlan tartománybeli Pol-e Khumri környékén élő tadzsikok). Az utóbbiak között a hazarák többsége tizenkét imámos dzszarita síita, a Pol-e Khumri-i hazara közösség pedig hét imámos iszmaelita síiták.

⁴⁸ A Hizb-i Islaminak (Iszlám Párt) két frakciója van: a Khaled Farooqi vezette Hizb-i Islami Hekmatyar frakció, illetve a *Yunos Khalis* vezette Hizb-i Islami Khalis frakció.

⁴⁹ Afghanistan's New Legislature: Making Democracy Work. 8. o.

ment esetében, hiszen a helyi politikai megfigyelők szerint a tartományi képviselők 80, a kabuli képviselők 60%-a tart fenn kapcsolatot a különböző fegyveres csoportokkal.⁵⁰ Az elemzők szerint a Wolesi Jirga képviselőinek több mint felét az egykori, a szovjet megszállással és a korabeli afgán kormánnyal szembenálló mudzsahedin szervezetek vezetői teszik ki.⁵¹ Így a parlament tagja az igen szoros arab és öböl-menti kapcsolatokkal rendelkező, s a tálibok ideológiájához közel álló *Abd al-Rabb al-Rasul Sayyaf*, a fundamentalista *Tanzim-e Dawat-e Islami (Iszlám Misszió Szervezete)* párt vezetője is. Külön csoportot alkotnak azok az ex-tálibok, akik feladták korábbi extrém nézeteiket (egy részük talán csak formálisan), s akik közül sokan egyébként szintén egykori mudzsahed vezetők voltak. A parlament 34 tagja kapcsolódik valamilyen formában az egykori afgán (Nadzsibullah-féle) kommunista rezsimhez vagy politikához (pl. *Sayed Mohammad Gulabzoi* vagy *Nurul Haq Oloomi*).⁵² Egy másik csoport olyan „technokratákból” és törzsi vezetőkől álló csoport, akik nem tartoznak egyetlen párthoz sem. Bár nem tekinthető frakciónak, de feltételezhetjük, hogy egyes kérdések kapcsán ekként viselkedik a parlament majd egynegyedét kitevő 68 női képviselő is.⁵³

A Meshrano Jirgán belül is a mudzsahedin szervezetekhez kapcsolható képviselők rendelkeznek legnagyobb csoporttal. A felsőházon belüli legbefolyásosabb vezetőjük *Abdul Saboor Farid*, Hekmatyar egykori helyettese, illetve *Qurban Ali Urfani*, a síita hazarákat tömörítő *Hizb-i Wahdat-i Islami (Iszlám Egység Pártja)* egykori vezető-helyettese. A második legnagyobb „frakcióval” azok politikusok rendelkeznek a felsőházban, akik a helyi közösségek és kormányzat közötti párbeszéd meghatározó személyiségei voltak az elmúlt években. Etnikai szempontból a felsőház az alábbi összetételt mutatja: kb. 40%-ban pastun, 25% tadzsik, 10-15% hazara, 8-10% üzbég.⁵⁴ A hatvannyolc szenátor közül 23 nő.

Némileg többet mond az afgán politikai erőviszonyokról a 2004 októberében megtartott elnökválasztás eredménye. Ezen *Mohammad Mohaqiq* (ma Hamid Karzai szövetségese és kabinetjének tervezési minisztere), a síita hazarákat tömörítő *Hizb-i Wahdat-i Islami (Iszlám Egység Pártja)* egyik frakciójának vezetője *Hamid Karzai* (4,44 millió szavazat) és a korábban már említett *Yunnus Qanooni* (1,30 millió szavazat) után a harmadik legjobb eredményt – 0,93 millió szavazatot – érte el. A Hizb-i Wahdat-i Islami másik frakciójának vezetője *Mohammad Karim Khalili* jelenleg Karzai egyik alelnöke. Még mindig viszonylag jelentős politikai pozíciókkal rendelkezik az üzbég *Abdul Rashid Dostum* és egykori pártja, a *Sayyid Noorullah* vezette *Junbish-i Milli-yi Islami (Nemzeti Iszlám Mozgalom)*, jóllehet az elmúlt években Karzai Dostum politikai hatalomból való kiszorítására és ellehetetlenítésére törekedett. Ennek ellenére Dostum a 2004-es elnökválasztáson több mint 800 ezer szavazatot szerzett.

8. ...Baghlan tartomány

Afganisztán *Baghlan tartománya* (területe: 21.118 km²; lakossága 780.000 fő) 12 körzetre oszlik (*Andarab, Baghlan, Baghlan-i Jadid, Burka, Dahana-i Ghori, Dhosi, Kahmard, Khinjan, Khost wa Fereng, Nahrin, Pul-i Khumri, Tala wa Barfak*) és az alábbi etnikumok lakják:

- *tadzsikok* – letelepedett, itt honos, szunnita vallású népesség, akiket a völgyek alapján különböztetnek meg (pl. az andarabok);
- *iszmaeliták* – letelepedett, itt honos, tadzsik, illetve részben hazara eredetű népesség, akiket a tadzsikoktól és a hazaráktól hét imámos síita vallásuk különböztet meg, továbbá az, hogy más völgyekben élnek;
- *hazarák* – eredetük szerint mongol/török népesség, akik a 13. sz. környékén vándoroltak be; tizenkét imámos síita vallásúak;
- *üzbégek* – török nép, amely a 15. században, illetve egy részük a 20. században vándorolt be, amikor a közép-ázsiai bolsevik hatalomátvétel elől menekült; szunnita vallásúak;
- *pastunok* – szunnita vallású népesség, amelynek csoportjai a 19. század végén és a 20. század elején erőszakos letelepítés révén kerültek ide Dél- és Kelet-Afganisztánból (többségük a tartomány északi részén, *Baghlan-i Jadid* és *Dahana-yi Ghori* nevű körzetében él).

⁵⁰ uo. 6. o

⁵¹ Citha D. Maass (*Afghanistan without Political Parties: Can New Parliament Function?*, Stiftung Wissenschaft und Politik Comments, 2006. március) az afgán konzervatív tábor két nagy szárnyát különbözteti meg: a „konzervatív iszlám” képviselőit, illetve a „mérsékelt tradicionalisták” képviselőit. 4. o.

⁵² Afghanistan's New Legislature: Making Democracy Work. 8. o.; Afghanistan: New Parliament Must Cope With Deep Divisions, *RFE/RL* 2005. november 18. <http://www.rferl-org/featuresarticle/2005/11/f3aeeb04-26b0-42a3-8589-47ae1912d598.html>

⁵³ Communists lend new colour to rainbow Wolesi Jirga, *Pajhwok Afghan News* 2005. november 15.

<http://www.pajhwak.com/details.asp?id=27>, Thomas H. Johnson, The Prospects for Post-Conflict Afghanistan: A Call of the Sirens to the Country's Troubled Past, *Strategic Insights* V/2 (2006. február)

<http://www.ccc.nps.navy.mil/si/2006/Feb/johnsonFeb06.asp>

⁵⁴ Afghanistan's New Legislature: Making Democracy Work. 8. o.

Az afgán politikai pártok Baghlanban is általában etnikai csoportok szerint terjeszkednek. Így a tadzsiok a B. Rabbani vezette *Jamiat-i Islami* pártot, illetve a Y. Qanooni vezette *Hizb-i Afghanistan-i Nawin*-⁵⁵ támogatják, a pastunok *Hizb-i Islami*-t, az iszmaeliták és az üzbégek pedig általában a Noorullah és Dostum vezette *Junbish-i Milli-yi Islami* felé hajlanak. Ez a szabály azonban nem mindig érvényesül, s így egy-egy etnikai közösségen belül különböző politikai irányultságokat is találhatunk, amelyek így aztán kisebbségi viszonyban vannak a fentebb vázolt főbb csoportokkal. A baghlani gazdaság – mint az afgán gazdaság egésze is – többnyire pre-indusztriális jellegű, így a gazdasági tevékenységhez való hozzájárulás lehetősége alapvetően az etnikai és politikai csoportokhoz való tartozáson alapulnak.

4. sz. ábra: Baghlan tartomány és körzetei

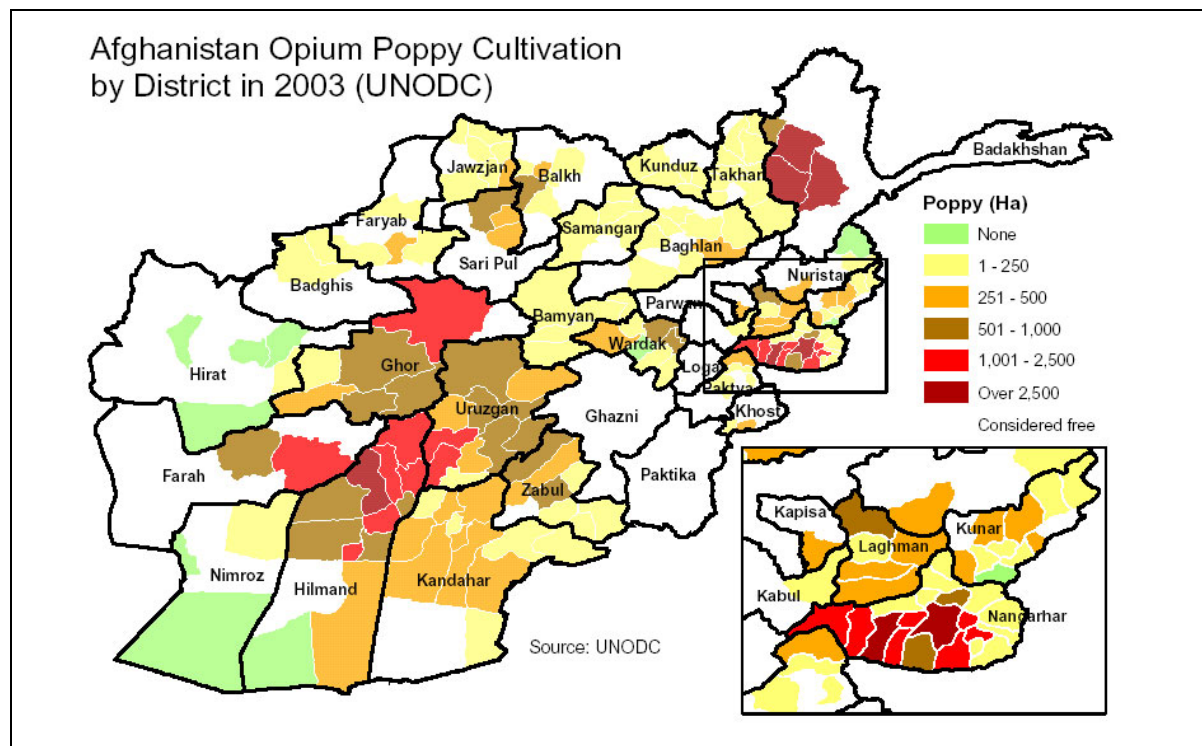

A tartomány mezőgazdaságának nagy részét az esővíz öntözte búza és más kalászosok termesztése, illetve az állattartás teszi ki. Vannak továbbá nagyon kicsi, de nagy hozamú, öntözött rizsföldek is, amik igen jól jövedelmeznek. Az Andarab-völgy fontos máktermesztő térség a tartományban, ám maga Baghlan tartomány nem tartozik Afganisztán kiemelkedő ópiummák-előállító térségei közé. Régebben viszonylag jelentősnek mondható volt a bányászat is a tartományban (az iparág mintegy 3000 ember foglalkoztatott), de a kellő figyelem híján mára csaknem teljesen lepusztultak a bányák, ahol napjainkban csupán párszáz ember dolgozik, ezek is többnyire nem megfelelő munkamódszerekkel. A tartományban van Afganisztán egyetlen cementgyára. Baghlan egykori könnyűiparát (gyapot, cukor, malmok stb.) valószínűleg már nem lehet újraindítani. A holland PRT-nek táborát adó Pol-i-Khumriban egy kis erőmű látja el a várost árammal. Az Egyesült Államok azt tervezi, hogy beköti az erőművet a közép-ázsiai áramellátó hálózatba, s így vezet áramot Kabul felé.

A mezőgazdaság, a vízbőség és a korlátozott ipari tevékenység miatt Baghlan viszonylag gazdag tartománynak számít Afganisztánban.

⁵⁵ Ez az Younas Qanooni vezette politikai tömörülés a 2005. decemberi parlamenti választásokon a parlamenti csoportosulások közül a legmagasabb szavazati arányt érte el.

5. sz. ábra: Az ópiummák-termelés eloszlása Afganisztánban tartományok szerint (2003)

Történelmileg a tartomány lakosságának többsége tálib- és Hizb-i Islami (Hekmatyar frakció) ellenes, kivéve a *Baghlan-i Jadid* és *Dahana-yi Ghor* körzetet, ahol a helyi pastu népesség mindkét fundamentalista áramlatot támogatta. A tálib rezsim összeomlása után Baghlan tartományban egy befolyásos, a tálibokkal szembeni ellenállás központjának számító Andarab-völgy vidékéről származó tadszik hadvezérekből álló, a Jamiat-i Islami-hoz kapcsolódó csoport vette át a legtöbb állami intézmény és vállalat irányítását. A kabuli politikai átmenet folyamán (bonni folyamat) a Jamiat-i Islami-hoz kapcsolódó politikusok domináns csoportja veszített a befolyásából, bár továbbra is erős befolyást gyakorolnak a rendőrségre a tartományban, és jelentős képviselőik van az afgán nemzeti hadseregben is. Emellett illegális fegyveres csapatokat is fenntartanak. Mind a hivatalos, mind a nem hivatalos fegyveres csoportok lehetővé teszik számukra, hogy ellenőrzésük alatt tartsák a tartomány elsődleges bevételi forrását, a kábítószer-csempészet megadóztatását, és (korlátozott mértékben) a kábítószer-termelést. Politikai térvesztésükbe is nehezen nyugszanak bele, s ez a csoport által szervezett és vezetett megmozdulásokhoz vezet, amelyek a tartományi kormányzó ellen irányulnak. A visszaszoruló *Jamiat* mellett erősödik Hizb-i Islami befolyása, amely Kabul támogatása mellett több polgári igazgatói pozíció felett ellenőrzést szerzett.

2004 februárja és 2005 augusztusa között a Karzai-kormány számos pastu párti jelöltet helyezett a baghlani tartományi kormány élére. Az ellenzéki Hizb-i-Afghanistan-i Nawin – amelynek szintén erős pozíciói vannak Baghlan tartományban – emiatt "pastunizációs" törekvésekkel vádolta meg a kormányfőt. A 2005. júliusi és augusztusi utcai megmozdulások, majd pedig az elnökválasztás után Karzai lecserélte a legtöbb tartományi vezetőt, s a baghlani tartományi kormány élére *Mohammad Alam Rasekh*-et⁵⁶ helyezte, akit a többség nagy várakozással fogadott. Azonban a beígért és fontos reformok elmaradtak, s ez folyamatosan növeli a lakosság elégedetlenségét. Az ENSZ tartományi irodájába egyre nagyobb számban érkeznek a Rasekh elmozdítását kérelmező segítségkérő levelek. A gyenge tartományi vezetés közvetlen hatással van a biztonsági helyzetre is. Az utóbbi hat hónapban érzékelhetően nőtt a pokolgépes robbantások, a tartományi újjáépítési csoport (PRT) és az afgán nemzeti hadsereg konvojait célzó támadások sűrűsége és száma.

A gyenge és korrupt tartományi vezetésén kívül a régió biztonságára más elemek is hatással vannak. A közúti rendfenntartó és az általános feladatokat ellátó rendőrségi alakulatok vezetése közötti állandó rivalizáció tovább gyengíti a tartomány közbiztonságát. Az ellentétek főként a kábítószer-

⁵⁶ Mohammad Alam Rasekh volt üzbec parancsnok, vallási tanulmányokat folytatott, Faryab tartományból származik. Többször változtatta politikai hovatartozását, de jelenleg a "Jamiat"-hoz (legfontosabb kormánypárti parlamenti erő) kapcsolható. Ő az első nem pastu tartományi vezető, a legutóbbi elnökválasztások óta. Míg Baghlan tartomány etnikai összetétele 60% tadszik, 30% pastu, 8% hazara és 2% üzbec, addig a Rasekh vezette tartományi kormányt 63% tadszik, 25% pastu, 8% hazara és 4% üzbec alkotja.

csempészet és kereskedelem ellenőrzéséért folytatott versengés számlájára írhatók. 2006 májusában ezt kívánta orvosolni Karzai, amikor új rendőrfőnököt nevezett ki a tartomány élére. *Ewaz Mohammad* jelenlegi rendőrfőnök korábban a régió rendőrképző központját vezette Kunduzban. Az ENSZ jól felkészült szakemberként jellemzi, aki átgondoltan és megfontoltan cselekszik.

Emellett számolni kell azzal is, hogy azok a fundamentalista vezetők, akik a tálib rezsim bukása után Pakisztánban voltak száműzetésben, 2006 folyamán biztosan visszatérnek, mivel Pakisztán úgy döntött, hogy bezárja az afgán menekülttáborokat. A többi régióban már bebizonyosodott, hogy ezek közül a visszatérő személyek közül kerülnek ki leginkább a külföldieket támadók.

A tartományban két csoport, bár számbelileg jelentős, a múltban többnyire háttérbe szorult: az iszmaelita közösség délkeleten és az üzbég szunniták keleten. Miközben az iszmaelita közösség, amely a kommunista időszakban jól felfegyverzett milíciával rendelkezett,⁵⁷ ma nincs is abban a helyzetben, hogy katonai akciókkal fenyegetsen, az üzbég közösség jelentős tálib-ellenes erő volt. Az üzbeg lakosság 2004-2005 körül elszakadt korábbi, a Jamiat-felé hajló vezetőitől, és csatlakozott a nacionalista (és világi) Junbish-i Milli-yi Islami mozgalomhoz (Rashid Dostum táborához).

A 2005-ös parlamenti választásokra Baghlan tartományban 394.869-en regisztrálták magukat, de végül csak 209.165-en vettek részt a szavazáson (53%-os részvételi arány). A 249 fős alsóházba, a Wolesi Jirgába a tartomány 8 főt delegál, a választásokon 106 fő indult ezekért a helyekért Baghlanban. A tartományban a következők szereztek képviselő mandátumot: *Mansoor Nadiri*⁵⁸ (19.495 szavazat, 9,9%), *Qazi Habibullah Ramin* (14.214 szavazat, 7,2%), *Mawlawi Abdul Haq* (9011 szavazat, 4,6%), *Helaluddeen* (7876 szavazat, 3,9%), *Mohammad Asim*⁵⁹ (5724 szavazat, 2,9%), *Wakill Sayyad Agha* (5681 szavazat, 2,9%), *Ustad Najia Aimaq* (nő) (4525 szavazat, 2,3%), *Shukria Essakhel* (nő) (3256 szavazat, 1,7%).⁶⁰

8.1. A nemzetközi katonai erők ellen irányuló fenyegetésről

Baghlan tartomány nem volt nagyon fenyegető környezet a német és (2003-tól) holland PRT számára, bár alkalmanként előfordultak támadások. Ezeket többnyire házi készítésű, alacsony robbanóerejű, kis pontosságú robbanószerkezetekkel követték el, s a robbantások a tartományi székhelytől északra, Baghlan-i Jadid körzetben, egy bizonyos útszakaszon következtek be. Baghlanban az UNAMA nem jegyzett fel halálesetet a nemzetközi katonai személyzet körében. A holland PRT ennek ellenére mindig óvatosan lépett fel, és nem kizárható az sem, hogy előfordultak olyan támadások, amelyeket nem jelentettek az ENSZ-nek.

A fegyverek önkéntes beszolgáltatására létrehozott ENSZ program nem volt hatásos az utóbbi években ebben az északi tartományban. A hadurakkal sem sikerült megtalálni a közös hangot, akik inkább a mákültségnyelvények termékenységének növelésében és a tranzitútvonalak ellenőrzésében érdekeltek. A pakisztáni menekülttáborok bezárása után, az elkövetkező hónapokban az odamenekült afgánok tömeges visszatelepülése várható, többek között Baghlan tartományba is. Ez tovább bonyolíthatja a kényes etnikai egyensúlyt, és negatívan befolyásolhatja a biztonsági helyzetet. Az emberi jogok kérdése is fontos tényező a régióban. Gyakori a gyermekrablás, kényszermunka vagy prostitúció céljából. Pakisztáni madrasszákából is sokan érkeznek jó tanulmányi lehetőségeket kínálva a szegény családok gyermekeinek. A nők elleni erőszak gyakori, de a nyomozó hatóságok nem érdekeltek az esetek kivizsgálásában. A leánygyermekeknek ritkán van lehetőségük a tanulásra, annak ellenére, hogy a közelmúltban számos új leányiskola épült.

A PRT és bármely, a PRT-val kapcsolatba hozott szereplő (afgán kormány, NGO-k, alvállalkozók) kábítószer-ellenes tevékenysége valószínűleg negatív hatással járna a PRT biztonságára, amely a múltban hasonló tevékenységek idején fokozott óvatossággal járt el. Ezeknek a tevékenységeknek eddig megmutatózó korlátozott sikere és hatása volt az egyik oka annak, hogy eddig nem voltak negatív reakciók, és nem növekedett érzékelhetően a támadások száma. Így a nemzetközi katonai erők és a PRT fenyegetettsége közepesként értékelhető. A térség a „zöld” besorolás alá esik az ENSZ megközelíthetőségi-biztonsági térképén.

⁵⁷ A kommunista rezsim idején a kabuli kormány e csoportból jól felfegyverzett milíciát hozott létre, aminek elsődleges feladata a Szalang alagút északi kijáratának (ez Baglan tartományban van) őrzése volt.

⁵⁸ *Mansoor Nadiri* az afgán iszmaeliták vezetője. Nadiri családja évszázadok óta az iszmaelita vallási közösség egyik vezetője. A polgárháború idején Nadiri iszmaelita milíciája megpróbált önálló politikai erővé válni Baglanban, ám kis létszámuk ezt nem tette lehetővé. A tálib uralom idején ellenzékben voltak, Nadiri pedig Üzbegisztánba menekült, ahonnan 2003-ban tért vissza. www.iwpr.net/?p=arr&s=f&o=154779&apc_state=heniarr2003

⁵⁹ Mohammed Asim az Ideiglenes Hatóság idején (2001 decemberétől 2002 júniusáig) helyettes távközlési miniszter volt. Lásd: www.apdip.net/projects/2002/afghan/speech

⁶⁰ Forrás: <http://psephos.adam-carr.net/countries/a/afghanistan/afghanistan2005.txt> Az eredmények jól szemléltetik az alkalmazott választási rendszer ellentmondásosságát: miközben a férfiak között utolsóként bejutott Wakil Sayyad Agha a szavazatok mindössze 2,9%-ával szerzett mandátumot (az alkotmány értelmében minden tartományból legalább két női képviselőnek kellett bejutnia a parlamentbe), a baghlani választók közel 64%-ának szavazata lényegében elveszett.

8.2. A biztonsági szektor reformja és a születőben lévő tartományi közigazgatás

A rendőrség támogatása valószínűleg az egyik legfontosabb feladat a PRT-k számára Afganisztán északi felében. A fejlesztési projektek vonatkozásában Baghlan mindaddig lemaradt, a már létező iparágak és az andarabi Jamiat-parancsnokok egyébirányú gazdasági tevékenységei miatt. Miután a legfelsőbb szintű parancsnokok már nincsenek jelen a tartományban, egy olyan biztonsági vákuum jött létre, amelyet a rendőrségnek kell betöltenie. A rendőri erők soraiban tettekes és kompetens személyek vannak, de ennek ellenére figyelmet és tanácsadást igényel. Jelenleg is folyamatban van egy többmillió dolláros befektetés a rendőrség megreformálására (Németország és az Egyesült Államok vezetése mellett), és ennek szüksége lesz a PRT-k támogatására is. A tartományi közigazgatást ugyanúgy megfertőzte a korrupció és a milíciák uralma. Ugyanakkor a tartományi közigazgatás reformját civil programok fogják segíteni, főként az UNDP, az Ázsiai Fejlesztési Bank és a Világbank vezetésével. Mindazonáltal ezek közül egyik program sem jár sikerrel, ha a rendőrség inkább fenyegetést, mint védelmet jelent. Ugyanezt mondhatjuk el az igazságszolgáltatási szektor reformjáról (ezt erősen támogatja az EU). Ebben az összefüggésben az illegális fegyveres csoportok lefegyverzésének programja (keretnemzet: Japán) is megfontolandó. Alkalmanként a PRT-nak is segítenie kell kisebb illegális csoportok felszámolásában.

Összefoglalásként elmondható, hogy a baghlani PRT-nek leginkább elméleti támogatást kell biztosítania az afgán biztonsági erőknek (amelyek alapjában véve a rendőrséggel egyenlők), miközben néhány potenciális kihívóval kell szembenéznie katonai téren (az új-Taliban Baghlan-i Jadid és Dahana-yi Ghoriban). A rendfenntartó tevékenység terén néhány illegális fegyveres csoport jelenthet kihívást, főleg az andarabi parancsnokok (akik kapcsolatban állnak a kábítószer-kereskedelemmel). Az intézményépítés és a fejlesztési segítyezés nemzeti programokon keresztül történik, és ezen a téren a PRT-nak nem kell sokat tennie, azon kívül, hogy nyugodt játékkeret biztosít a többi szereplőnek a jog uralmának kiterjesztése révén.

A PRT vezetése a békefenntartás és újjáépítés kettős feladatát rója a magyarokra Baghlan tartományban. Mivel Magyarország csak korlátozott anyagi forrásokkal és – tartalékos rendszerének kiépületlensége miatt – korlátozott személyi feltételekkel rendelkezik, már a kezdeti tervezési és felkészülési fázisban fontos más országok megkeresése, akik támogatnák a magyar szerepvállalást. Az amerikaiak, németek vagy hollandok katonai, logisztikai, vagy polgári feladatok megoldásában segíthetnének. A külföldi segítség mellett fontos egy hatékony szervezeti forma kidolgozása (egyszerű és egyértelmű hierarchiával) és a megfelelő szakemberek kiválasztása a békefenntartási és újjáépítési feladatkörök vezetésére. A jelenleg működő PRT-k szerkezeti felépítéséről sok értékes tanulmány született. A szakértők többsége – mint említettük – egyöntetűen a brit emberközeli békefenntartási modellt részesítik előnyben, mely azonos hangsúlyt fektet a katonai és polgári feladatkörök ellátására. Az egyik legfontosabb korai feladat egy jól működő információs hálózat kialakítása. A hollandok minden bizonnyal szívesen megosztanák tartománybeli tapasztalataikat ezen a téren. A Kunduzban állomásozó német csapatok szintén segíthetnek, miként a Kunduz székhelyű regionális ENSZ-iroda munkatársai is, akik jelenleg a legátfogóbb információval rendelkeznek a térségről. Már a tervezési fázisban érdemes lenne kabuli, baghlani és kunduzi székhelyű nemzetközi szakértőket megkeresni és bevonnani a munkába. Problémákat vethet fel a PRT-t koordináló nemzetközi testületekben való részvétel kapcsán, hogy Magyar Köztársaságnak nincs nagykövetsége Kabulban, a magyar érdekek afganisztáni képviseletét az iszlamabadi magyar nagykövet látja el.